

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

DİYARBAKIR E ve D TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI İNCELEME
RAPORU

I. BAŞLANGIÇ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun, 16 Ekim 2008 tarihli 18 inci toplantısında aldığı karar doğrultusunda, “Her Türlü Şiddet, Kötü Muamele ve İşkence İle Ceza ve Tutukevleri İle İlgili Sorunların İncelenmesi” amacıyla Daimi Alt Komisyon kurulmuştur. Alt Komisyon, yürüttüğü çalışmalar kapsamında 28 Ocak 2009 tarihinde Diyarbakır ilinde bulunan E ve D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında inceleme ve görüşmelerde bulunmuştur. İncelemeye, Alt Komisyon Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat Yıldırım, Kahramanmaraş Milletvekili Fatih Arıkan, Denizli Milletvekili Mithat Ekici ve Sivas Milletvekili Malik Eder Özdemir katılmış, Komisyona Adalet Müfettişi (Cumhuriyet Savcısı) Mecit Gürsoy ve Yasama Uzman Yardımcısı B. Emrah Biçer eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

Her Türlü Şiddet, Kötü Muamele ve İşkence İle Ceza ve Tutukevleri İle İlgili Sorunların İncelenmesi Amacıyla Kurulan Daimi Alt Komisyonu herhangi bir başvuru olmaksızın, rutin olarak Türkiye'nin değişik illerinde bulunan cezaevlerinde incelemelerde bulunmaktadır. Yapılan inceleme de bu kapsamda olmakla birlikte, 23. Yasama Döneminde İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna yapılan başvurular da inceleme kapsamında değerlendirilmiş ve bu başvurular hakkında bilgi alınmıştır. Bu kapsamda, Diyarbakır E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan gelen, 15 Ağustos 2008 tarihinde Şırnak ili Cizre ilçesinde meydana gelen olaylar neticesinde tutuklanan ve Diyarbakır'a sevk edilen bir grup çocuğun kötü muameleyle maruz kaldığı iddialarını ve hükümlü Şemdin Sakık'ın cezaevi koşullarına ilişkin şikayetlerini içeren başvurular ile D Tipi Kapalı İnfaz Kurumundan gelen, Serkan Dursun'un nakil kararının iptalini içeren başvurusu, Fatih Ela ve Abdülaziz Çelik adlı mahkumların cezaevindeki yemeklerin kötü ve kantinde satılan malların pahalı olduğuna ilişkin başvuruları, İzzet Turan adlı mahkumun tedavi talebine ilişkin başvurusu, İskender Turan adlı mahkumun cezaevinde eğitim hakkına ilişkin başvurusu hakkında bilgi alınmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

III. İNCELEMENİN AMACI

İncelemenin amacı, ceza infaz kurumlarında zaman zaman meydana geldiği ileri sürülen kötü muamelelerin ortadan kaldırılması, koşulların insani yaşam şartlarına uygun olup olmadığının araştırılması, olumsuz koşulların iyileştirilmesi için çözüm önerileri getirilmesi ve bu önerilerin hayata geçirilmesi için gerekli girişimlerde bulunmaktır.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN METOT

Alt Komisyon, E ve D Tipi Ceza İnfaz Kurumlarında, Ceza İnfaz Kurumundan Sorumlu Cumhuriyet Savcısı ve Kurum Müdürü ile görüşmüş, koşullar, yapılan çalışmalar ve Komisyonumuza gelen başvurular hakkında bilgiler almış, kendi seçtiği koğuşları ve odaları ziyaret etmiş, hükümlü ve tutuklularla yapılan görüşmeler sırasında koğuştaki bulunan tüm görevliler dışarıya çıkarılarak mahkumların baskı altında kalmadan, rahat bir şekilde konuşmaları sağlanmıştır.

V. E TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA YAPILAN GÖRÜŞMELER

1. CEZA İNFAZ KURUMUNDAN SORUMLU CUMHURİYET SAVCISI VE KURUM MÜDÜRÜ İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Kurum Müdürü, kapasitenin 744 olmasına rağmen 1400 civarında hükümlü ve tutuklu olduğunu, adi suçlular, kadın ve çocuk siyasi suçlular ve terör örgütünden ayrılan kadın suçluların kaldığını, kurumda doktor olmadığını, var olan tek doktorun tayin nedeniyle gittiğini, Sağlık Müdürlüğünce görevlendirilen doktor tarafından sağlık hizmeti verildiğini, dış hekimlerinin olduğunu ancak 15-20 gündür tedavi aletlerinin bozuk olduğunu, tamirat maliyetinin daha masraflı çıkması nedeniyle yenisinin istendiğini, iki öğretmen ve biri geçici görevli iki psikoloğun görev yaptığını ifade etmiş, Komisyonumuza gelen bazı başvurular hakkında bilgi istenmesi üzerine de Kurum Müdürü, Aynur Epli'nin Siirt'te mahkum olduğunu, tedavi için Dicle Üniversitesi Hastanesine gönderildiğini, bağırsak kanseri olduğunu, üniversite hastanesine çevre illerden tedavi için mahkumlar geldiğini, bu mahkumların kendi kurumlarında ve hastanedeki mahkum koğuşunda kaldığını, Cizre

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

olaylarında ve Başbakanın Diyarbakır'ı ziyareti sırasında meydana gelen olaylar sonucu tutuklanan çocukların kendi kurumlarında kaldığını belirtmiştir.

Cumhuriyet Savcısı, bu çocukların ifadesini kendisinin aldığını, hiç birinin idare ile ilgili bir şikayeti olmadığını, şikayetlerinin Cizre'de gözaltında kaldıkları süreye ilişkin olduğunu, bu konu hakkında hazırlık soruşturması yapılarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini, çocukların kurumda kötü muameleyle maruz kalmadıklarını, bunun çocukların kendi beyanı olduğunu, artık yemek yedirildiği iddialarının asılsız olduğunu, kendisinin çocuklara bunu sorduğunu, iyeş bedelinin az olmasından dolayı yemeklerin yeterli gelmediğini, çocukların doymadıkları yönünde şikayetleri üzerine büyüklerin koğuşlarına dağıtıldıktan sonra kazanda kalan yemeklerin çocuklara verilmesini sağladıklarını, bu durumun çocuklara artık yemek yedirildiği şeklinde yansıtıldığını beyan ettikten sonra, bazı mahkumların soyadları aynı olmadığı gerekçesiyle yakınları ile görüşemediği iddialarının sorulması üzerine ise, bu konuda Cumhuriyet Savcısının izin verme yetkisi olduğu için başvuruların kendisine yapıldığını, bu şekilde birçok mahkum olduğunu, kayıtlarda mahkumun annesi olarak görünmemesine rağmen, bu şekilde başvurular olduğu takdirde izinle görüşebildiklerini, zaman zaman disiplin cezası nedeniyle ziyaretin yasaklanabildiğini, bunun disiplin cezasının doğal bir sonucu olduğunu, mevzuata göre böyle olduğunu, disiplin cezası verildiğinde mahkumun kendisine başvurduğunu, haksız disiplin cezası verildiğini iddia ettiğini, bu durumlarda cezaya itiraz ettirip infaz hakimliğine gönderdikleri bilgisini vermiş, Kurum Müdürü de, mahkumlar arasında yanlış bir algılama olduğunu, disiplin cezası verildiğinde açık görüş yapma haklarının kaldırıldığını iddia ettiklerini, açık görüş yapmanın temel şartının iyi halli olmak olduğunu, açık görüş yaptırmama diye bir ceza olmadığını ancak mahkumların bunu yanlış anladığını ifade etmiştir.

Şemdin Sakık'ın yalnız kaldığı için koğuşuna arkadaş istediği halde verilmediği iddialarının sorulması üzerine Kurum Müdürü, Şemdin Sakık'ın güvenlik nedeniyle tek başına kaldığını, kendilerine başvurarak adi suç nedeniyle cezaevine giren bir tanıdığının kendi koğuşuna verilmesini istediğini, bunu yapmalarının mümkün olmadığını, kendisine ancak kendi suç grubundan birisini verebileceklerini söylediklerini, mektup konusuna ilişkin şikayetlerinin doğru olmadığını, bir mektubun incelenmesinin en fazla bir hafta sürdüğünü belirtmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

Mahkumların Kürtçe konuşmaları konusunda herhangi bir sıkıntı olup olmadığı sorusuna Cumhuriyet Savcısı, bu konuda herhangi bir sıkıntı olmadığını, 1400 mahkumun yakınlarının Türkçe bilip bilmediğinin takip edilmesinin mümkün olmadığını, mahkum yakınlarının hiçbirinin Türkçe bilmediğini farz ederek görüşmelerine müdahale edilmediğini, hepsinin rahatça görüşebildiğini, aileleri ile Kürtçe konuştuklarını, bu nedenle bir müdahalede bulunmadıklarını, yapılan görüşmelerin kaydedildiğini, bir şüphe duyulduğunda müdahale edildiğini söylemiştir..

Sosyal etkinliklerle ilgili olarak da Kurum Müdürü, mahkumlar için okuma-yazma, halı dokuma, telkari, tekstil, bilgisayar, matematik, satranç, badminton, basketbol, dart, resim kursları düzenledikleri, saz kursu düzenlenmesi için Halk Eğitim Merkezi ile görüştüğü bilgisini vermiştir.

2. KADIN SİYASİ SUÇLULAR İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Ceza infaz kurumunda ne gibi sorunlar yaşadıkları sorusunu cevaplayan bir tutuklu, siyasi tutuklu olmaları nedeniyle sorunlarını dile getirme konusunda dezavantajlı konumda olduklarını, ayrımcılık yapıldığını, sorunlarına farklı yaklaşılabilmediğini, yasal hakları konusunda bilgilendirilmediklerini, cezaevinde iki koğuş siyasi mahkum olduğunu, koğuşlarında 11 kişi kaldıklarını ancak yatak sayısının 10 olduğunu, bu sayının bazen 15-17'ye kadar çıkabildiğini, diğer koğuşların da aynı şekilde olduğunu, kalanların tutuklu olduğunu, koğuşlarında en uzun süre kalan tutuklunun 4,5 aydır cezaevinde olduğunu, yargılamaların çok uzun sürdüğünü, iki hafta öncesine kadar diğer koğuşla birlikte spora çıkarıldıklarını, ancak bu uygulamanın kaldırıldığını, güvenlik gerekçesiyle artık birlikte spora çıkarılmadıklarını, haksız disiplin cezaları verildiğini, kendi aralarında eğlence düzenlediklerini, gürültü yaptıkları gerekçesiyle disiplin cezası verildiğini ifade etmiştir.

Bir başka tutuklu ise, hastaneye sevk konusunda sıkıntı yaşadıklarını, beyninde ur olması nedeniyle hastaneye sevk için dilekçe verdiğini, sevk konusunda ihmalkar davranıldığını, hastalığı sebebiyle merdivenlerden düşmesi sonucu yaralandığını, kafasına dikiş atıldığını, daha önce beynindeki ur nedeniyle iki yıl tedavi gördüğünü, başvurusuna rağmen bir işlem yapılmadığını belirtmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

3. İTİRAFÇILARLA YAPILAN GÖRÜŞME

Yapılan görüşmede birinci mahkum, 10 yıldır burada olduğunu, 6 yıl Tunceli bölgesinde dağda kaldığını, pişman olup terör örgütünden ayrılanlara sahip çıkılması istediklerini, örgüt içinde ideolojinin anlamsızlaştığını, örgütün amacından saptığını, bir rant aracı haline geldiğini gördüğünü, bölgede yaşanan çatışmaların büyük tahribatları olduğunu, bu sorunu çözenin herkesin görevi olduğunu, örgütten ayrıldıklarında hain damgası vurulduğunu, örgütten çıkmak isteyenlerin ailelerine zarar vermekle tehdit edildiğini, Kürtçe konuşmada herhangi bir sıkıntılarının olmadığını, işkence, baskı kötü muamele görmediklerini, ancak sosyal etkinliklerin olmadığını, dışarı çıktıklarında her şeye sıfırdan başlamak zorunda olduklarını, örgütten ayrılanların kaldığı tek koğuşun kendi koğuşları olduğunu, adi suçlularla beraber spora çıkarıldıklarını, çıktıklarında adi suçluların hakaretlerde bulduklarını, laf attıklarını, spora yalnız çıkmak istediklerini, saz kursu istediklerini söylemiştir.

İkinci mahkum, 10 yıl örgüt ortamında kalmak mecburiyetinde kaldığını, örgütün insanlara, ülkeye verdiği zararı gördüğünü, ideolojisinden düşünce olarak ayrıldığını, ancak örgüt ortamında kalmak mecburiyetinde kaldığını, çünkü ailesine zarar vermekle tehdit edildiğini, bu nedenle ayrılamayan pek çok insan olduğunu, eve dönüş yasasından yararlanmak için başvurduğunu, tüm yaptıklarını anlattığını, 10 yıl ceza aldığını, bir eylemi olmadığını, örgüt içinde kaldığı sürenin tamamını Kuzey Irak'ta geçirdiğini, örgütün basın çalışmalarında yer aldığını, yasanın kağıt üzerinde kaldığını, eve dönüş yerine cezaevine dönüş yasası olduğunu, Devlete olan inancının kaybolduğunu, genç yaşta örgüt tarafından kandırıldığını, Devlet tarafından da kandırıldıklarını hissettiklerini, kendisinin teslim olduğu yönünde beyanda bulunmuştur.

Üçüncü mahkum ise, herkesin kendileri gibi cesur olamadığını, evli olduğunu eşinin de PKK militanı olduğunu, eşinin pişmanlık yasasından yararlanmak için başvurduğunu, cezasının düştüğünü, ancak 221. maddenin herkese eşit uygulanmadığını, kimisinin cezası indirilirken, kimisinin hiçbir eyleme katılmadığı halde ceza verildiğini, Devletten beklentilerinin pişman olmuş, Devlete sığınmış insanlara bir fırsat verilmesi olduğunu, Devletin kazanımcı yaklaşmasını istediklerini, genç olduklarını, hayatlarının çoğunun bittiğini, bir geleceklerinin olmadığını, kendisinin 11 yıl, eşinin 14 yıldır cezaevinde

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

olduğunu, ailesine kavuşmak, okuluna devam etmek isteyen birçok insan olduğunu, buraya geldiğinde üniversite öğrencisi olduğunu, bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak devlete sığındığını, ancak beklentilerini göremediklerini, kanunların yazıldığı gibi uygulanmasını istediklerini, yasadan yararlanabilmek için teslim olup, örgütü çökertecek bilgiler vermek gerektiğini, bu şekilde yasadan yararlanabildiklerini, kendisinin 10 yıl örgüt ortamında kaldığını, kendisinin teslim olduğunu ancak verecek bir bilgisinin olmadığını, bildiği tüm şeyleri söylemesine rağmen bunun yeterli olmadığını, örgütü çökertecek bilgiler istendiğini, örgüte küçük yaşta katıldığını, bir hata yaptığını, bugün artık örgütten koptuğunu, Devlete sığındığını, Devletin sahip çıkmasını beklediğini, örgütteki insanların birçoğunun örgütle alakasının olmadığını, aile baskısından, namus meselesinden kaçan insanlar olduğunu ifade etmiştir.

4. ÇOCUK TUTUKLULARLA YAPILAN GÖRÜŞME

Çocuk koğuşunda yapılan görüşmede birinci çocuk en büyüklerinin 17, en küçüklerinin 14 yaşında olduğunu, 1 yıldır tutuklu olduklarını, koğuşta 22 kişi kaldıklarını, koğuştaki herkesin geçen yıl Cizre’de meydana gelen olaylar neticesinde tutuklandıklarını, kaldıkları sürede idarenin kendilerine karşı kötü muamelede bulunmadıklarını, herkesin öğrenci olduğunu, kendilerinin topluma kazandırılmak yerine cezaevinde tutulduklarını, ailelerinin maddi durumları iyi olmadığı için Cizre’den ziyarete gelemediklerini ve sıkıntı çektiklerini, Cizre’den Diyarbakır’a getirilişleri sırasında Cizre jandarmada üç arkadaşlarının dalga geçilip dövüldüğünü, hakaret edildiğini, sosyal etkinliklere katıldıklarını, koğuşlarında bulunan buzdolabının eski ve kapısının kırık olduğunu, yiyeceklerinin bozulduğunu, görüşülen diğer iki çocuk da İnfaz kurumunda kötü muamele ile karşılaşmamakla birlikte Cizre’den buraya getirilirken kendilerine kötü davranıldığını belirtmişlerdir.

5. ŞEMDİN SAKIK İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Şemdin Sakık ile kaldığı koğuşta yapılan görüşmede, 50 yaşında olduğunu, 11 yıldır burada olduğunu, kitap yazdığını, ancak kitabındaki 42 bölümün sakıncalı görülerek çıkartılmak istendiğini, yalnız kalmaktan sıkıldığını, yanına birisinin verilmesini istediğini, örgütten ayrıldığı için siyasilerin arasında kalamayacağını, siyasi mahkumlar arasında

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

kaldığında aynı gün tasfiye edileceğini, pişmanlık yasasından yararlanmak için başvuranların da kendisiyle kalmak istemediğini, kendisinin ne siyasetle ne de itirafçılarla kalabileceğini, buna bir çözüm bulunmasını istediğini, bir ara bir akrabasının cezaevine girdiğini, daha önce tanıdığı için özellikle o kişiyi istediğini, yeni insanları tanımanın zor olduğunu, ancak yönetmeliğe aykırı olduğu gerekçesiyle talebinin reddedildiğini, idarenin kendisine karşı kötü bir tutumunun olmadığını,

Mektup konusunda da sıkıntı yaşadığını, mektubun önce mektup komisyonuna, ardından müdüre gittiğini, bazen genel müdürlüğe gittiğini, genel müdürlüğün mektupları iki haftada incelediğini, sonra ‘mektubu gönderebilirsin’ diye kendisine haber verildiğini, bir mektubun bir ay sonra gittiğinde bir anlamı kalmadığını, bugüne kadar –Apo’ya gönderdiği mektubunun iptal edilmesi dışında- hiçbir mektubuna müdahale edilmediğini, radyo, televizyon, kitap konusunda bir sıkıntı yaşamadığını, maddi olarak zorlandığını, idarenin yemeklerini yediğini, bazen pul parası bulmakta bile zorlandığını, TRT Şeş’in açılmasının çok isabetli olduğunu ifade etmiştir.

VI. D TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA YAPILAN GÖRÜŞMELER

1. CEZA İNFAZ KURUMUNDAN SORUMLU CUMHURİYET SAVCISI VE KURUM MÜDÜRÜ İLE YAPILAN GÖRÜŞME

D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yapılan görüşmede Kurum Müdürü, kurumlarında PKK, Hizbullah ve Hizbut Tahrir terör örgütü mensuplarının kaldığını, hükümlü ve tutuklu sayısının toplam 629 olduğunu, Bakanlığın 45/1 sayılı genelgesini uyguladıklarını, mahkumları gruplar halinde, onar kişi olarak çıkardıklarını, ancak haftada 10 saat süre veremediklerini, haftada 3 saat 40 dakika uygulayabildiklerini, sohbet için tahsis edilen kısımlara bütün herkesi çıkarmak zorunda olduklarını, fiziki koşullar sebebiyle ancak 3 saat 40 dakika uygulayabildiklerini, bunun sadece sohbet programı olduğunu, Bakanlık genelgesinde sürenin 10 saate kadar olduğunu, genelgenin 10 saate kadar demesinin nedeninin her cezaevinin fiziki olarak aynı olmadığını, bu nedenle kurumun fiziki imkanları ölçüsünde bu sürenin uygulandığını, mahkumların bu hükmü yanlış anlayarak kasıtlı olarak az süre verildiğini düşündüklerini, 3 saat 40 dakikanın karşılıklı olarak kararlaştırıldığını,

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

sohbete çıkan mahkumların, ertesi gün matematik, ertesi gün resim kursuna çıktıklarını, sosyal faaliyetler konusunda bir sıkıntı yaşanmadığını, bir şikayet olmadığını, spor programlarının ve sosyal-kültürel faaliyetlerin olduğunu belirtmiş, Komisyonumuza gelen İskender Tutar adlı mahkumun başvurusu hakkında ise, hükümlülerin odalarına bilgisayar veremediklerini, bunun hükümlülerin bulunduracakları eşya yönetmeliğine aykırı olduğunu, ancak mahkumların bilgisayar odasında bilgisayardan yararlanabildiklerini, İskender Tutar'ın eğitim teknolojileri bölümünde okuduğunu, bu şekilde eğitim gören 9 mahkumun olduğunu, bunlara bilgisayar odasının tahsis edildiğini, İskender Tutar'la birlikte 4 kişinin internet yoluyla okuldan eğitim aldıklarını,

Mahkum İzzet Turan'ın başvurusuyla alakalı da, İzzet Turan'ın ankilozan spondilit hastası olduğunu, kemiklerin zaman içinde eridiğini, bu hastalığın kesin bir tedavisinin olmadığını, ancak hastalığın ilerlemesinin yavaşlatılabildiğini, bu hastalığın iğnelerinin gerçekten çok pahalı olduğunu, bir ampulün fiyatının 2 bin lira civarında olduğunu, bu konuyu üniversite ile görüştiklerini, ilaçların maliyetli olması nedeniyle yardımcı olmalarını istediklerini, ilaçların alınması için üniversite aracılığıyla ilacı üreten firmayla temasa geçtiklerini, bir dönem ilaçlarını firmadan ücretsiz aldıklarını, bu iğnelerin yapıldığını,

Yemeklerin kötü olduğu ve kantin fiyatlarının yüksekliği hakkında ise, yemeklerin personel için çıkan yemeklerden olduğunu, hasta olan mahkumlar için diyet yemeği çıkarıldığını, sıkıntının nedeninin 2-3 yıldır iaaşe bedellerinin artmaması olduğunu, kantin fiyatlarının fiyat araştırması yapılarak belirlendiğini ifade etmiştir.

Özürü mahkum Serkan Dursun'un naklinin iptal edilmesine talepli başvurusu hakkında sorulan soruya Kurum Müdürü, adı geçen şahsın Erzurum Ceza İnfaz Kurumuna naklinin gerçekleştirildiği bilgisini vermiştir.

2. HİZBULLAH TERÖR ÖRGÜTÜ ÜYESİ MAHKUMLARLA YAPILAN GÖRÜŞME

Hizbullah terör örgütü mensubu dört kişinin odasında yapılan görüşmede, 6 yıldır burada hükümlü olduklarını, televizyon, kitap, gazete, radyo gibi konularda bir sıkıntılarının olmadığını, Kürtçe konuşmada bir sorun yaşamadıklarını, yaşadıkları sorunlardan birinin sevkler olduğunu, bazı mahkumların aileleri Diyarbakır'da olmasına rağmen diğer illerle sevk

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

edildiklerini, örneğin bir arkadaşlarının Gümüşhane'ye gönderildiğini, ailesinin Diyarbakır'da yaşadığını, uzak olması sebebiyle ailenin ziyarete gidemediğini, diğer bir sıkıntının odalarında bulunan kapının akşam belli bir saatten sonra kapatıldığını, küçük bir odada üç kişi kaldıklarını, bir kişi sigara içtiğinde odada durulmadığını, okuyan arkadaşları olduğunu, gece odada ders çalışılmadığını, oda kapısı yerine koridor kapısının kapatılmasını istediklerini, en büyük sorunlarının bu olduğunu, diğer bir taleplerini odaya bilgisayar verilmesi olduğunu, yönetmelikte idarenin uygun göreceği bir yerde uygun bir zamanda bilgisayarın kullanılacağını belirtildiğini, ancak bilgisayar odasının kapasitesinin yetersiz olduğunu, bunun yetmediğini, Vergi Usul Kanununa tabi olmamasına rağmen kantinde satılan mallarda %18 KDV alındığını, bunun kaldırılmasını istediklerini, herhangi bir kötü muamele olmadığını, sosyal ve sportif faaliyetlere katıldıklarını ifade etmişlerdir.

3. PKK TERÖR ÖRGÜTÜ ÜYESİ MAHKUMLARLA YAPILAN GÖRÜŞME

Terör örgütü PKK üyesi dört mahkumla odalarında yapılan görüşmede, işkence, kötü muamele olmadığını, sorunlarından birisinin bir odada üç kişinin kalması olduğunu, banyo, tuvalet, mutfak, ayakkabıların ve çöpün aynı ortamda bulunduğunu, aynı yerde yemek yediklerini, aynı yerde uyduklarını, odada kokudan durulmadığını, odanın kapısı yerine, öndeki küçük koridorun kapatılmasını istediklerini, diğer bir sorunlarının cezaevine “Azadi Welat” adlı gazeteyi alamadıkları olduğunu, yasal bir gazete olduğunu, yasak olmadığını, toplatma kararı olmayan bir yayının kendilerine de verilmesini istediklerini, televizyonda yerel kanalları izleyemediklerini, idarenin engel olduğunu, televizyon kanallarının kısıtlı olduğunu, TRT Şeş'in olduğunu, TRT Şeş'in gecikmiş bir uygulama olduğunu, memnun olmadıklarını, bir seçim yatırımı olarak gördüklerini, ayda bir kez açık görüş olduğunu, ancak disiplin cezası nedeniyle 6-7 ay aileleriyle görüşemeyen mahkumlar olduğunu, idarenin kendilerine karşı kötü bir yaklaşımlarının olmadığını söylemişlerdir.

VII. TAHLİL VE DEĞERLENDİRME

Ceza infaz kurumuna girmesiyle birlikte, birçok hakkını kullanamayan hükümlü ve tutukluların, insan olma onuru, bir hak olarak varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle, ceza infaz kurumuna kabulünden başlayarak, tahliyeye kadar, insan onuruna uygun şekilde davranılması

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

bir zorunluluktur. Bu bağlamda, BM tarafından hazırlanan “Hükümlülere Uygulanacak Muameleye İlişkin Minimum Standart Kurallar” ile bu kuralların Avrupa versiyonu olan, “Hükümlülerin İyileştirilmeleri İçin Standart Asgari Kuralların Avrupa Metni” (Avrupa Cezaevi Kuralları olarak da adlandırılmaktadır) hükümlüler ve tutuklular açısından oldukça önemli standartları kapsamaktadır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile bu kurallarla uyum içerisinde bir düzenleme yapılmaya çalışılmıştır. Ancak önemli olan husus bu düzenlemelerin ne kadar uygulanıp hayata geçirilebildiğidir. Örneğin, kendisi ile görüşülen hükümlülerden bazıları haklarını tam olarak bilmediklerini, yaptıkları başvuruların muhataplarına geç ulaştığını ve kendilerine sonuç hakkında bilgi verilmediğini beyan etmişlerdir. Avrupa Cezaevi Kuralları kuruma yeni gelen hükümlüye bilgi verilmesini öngörmektedir. Buna göre, hükümlüye kuruma kabulünde kurum disiplin kuralları, bilgi edinme ve şikâyet edebilme yolları, haklarını ve sorumluluklarını anlaması ve kurum yaşamına uyumunu sağlamak gibi diğer hususlarda yazılı bilgi verilmelidir. Hükümlü yazılı bilgiyi anlamadığında kendisine sözlü açıklama yapılmalıdır. Çünkü, hükümlü ve tutukluların haklarını kullanabilmeleri ve yükümlülüklerine uygun davranmaları bunları bilmelerine bağlıdır. Şikâyet ve talepte bulunma hakkının kullanılabilmesinin başlangıç noktası bilgi edinme hakkıdır. Bu da İdare tarafından hükümlü ve tutuklulara insan onuruna saygılı bir yaklaşımın sergilenmesinde gerekli bir unsurdur.

Alt Komisyonun ziyaret ettiği Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 688 kişilik olup ziyaret tarihi itibariyle tamamı siyasi olmak üzere 629 tutuklu ve hükümlü bulunmaktadır. Bu mevcutlardan 199’u hükümlü, 430’u ise tutukludur. E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun ise, toplam kapasitesinin 744 kişi olmasına rağmen, 1205’i tutuklu, 193’ü de hükümlü olmak üzere toplam 1398 kişinin bulunduğu belirlenmiştir. D tipinin kapasite olarak bir sorunu bulunmamakla birlikte E tipinin kapasitesinin çok üzerinde tutuklu ve hükümlü bulunduğu, bunun da bir takım sorunları beraberinde getirdiği muhakkaktır. Kapasitenin üzerinde kullanım yaşam standartlarını düşürmektedir. Avrupa Cezaevi Kurallarına göre, hapishaneye gelen hükümlünün kuruma kabulünde, özgürlükten yoksun bırakma; insan onuruna saygınlığı sağlayacak maddi ve manevi koşullar içinde ve hükümlü ve tutukluların kişisel sorunlarının çözümüne yardımcı olacak şekilde düzenlenmelidir. Bu şekildeki kapasite üzerinde kullanım, insan onuruna

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

uygun olmadığı gibi infazın asıl amacı olan ıslah ediciliğinde gerçekleşmesine engeldir. Bu durum, ayrı ortamlarda bulunması gereken hükümlü ve tutukluların da aynı koşuhta bulunmalarına sebep olmaktadır. Az önce belirtilen Avrupa Cezaevi Kurallarında, tutuklu ve hükümlülerin ceza infaz kurumuna yerleştirilmeden önce çeşitli kıstaslara göre sınıflandırılmalarını ve bu sınıflandırmaya bağılı olarak yerleştirilmelerini öngörmektedir ki bu kıstaslardan birisi de kişinin hükümlü veya tutuklu olmasıdır. Hiçbir tutuklu istemediğı halde hükümlülerle temas ettirilemez. Ancak rızaları varsa veya kendilerine faydalı nitelikte düzenlenen faaliyetler söz konusu ise hükümlülerle temas ettirilebileceklerdir. Bizim mevzuatımızda da bu konular düzenlenmiştir. 5275 sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 111. maddesi tutukluların tutukevlerinde veya buna maddi olanak bulunmadığı durumlarda kapalı ceza infaz kurumlarının sadece tutukluların konulması için ayrılmış özel bölümlerinde tutulacaklarını hüküm altına almıştır. Yine bu maddede tutukluların kendi aralarında sınıflandırılmak suretiyle yerleştirilmesi öngörülmektedir. Ayrıca Anayasamızın 38/4 maddesinde de “ Suçluluğı hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.” hükmü ile bu konuda bir güvence getirilmiştir. Bu nedenle, tutukluların hükümlülerden ayrı olarak, tutuklulara özgü bir yere konulması Anayasa gereğidir. Tutukluların, hükümlülerle aynı mekâna konulması hem masumiyet karinesinin hem de Anayasa'nın ihlalini oluşturur. Buna rağmen, Diyarbakır örneklerinde olduğu gibi fiziki yetersizliklerden ötürü bu son derece önemli konunun uygulanamadığı gözlemlenmiştir. Bunun yanında çocuk tutukluların kaldığı koğuşun fiziki imkânlarının çok yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca cezanın ıslah edici özelliğinin uygulanabilmesi, hükümlülerin kendi aralarındaki sınıflandırmaya göre yerleştirilmelerine de bağılıdır. Hükümlünün infaz kurumu dışındaki şartlara uyum sağlayabilmesi, iyi bir sınıflandırmaya bağılıdır. Sınıflandırma, hükümlünün kişisel özelliklerinin değerlendirilmesi ve kurum kaynaklarının hükümlü için en etkin bir şekilde kullanılmasını programlama sürecidir. Sınıflandırma, hükümlünün yeniden sosyalleştirilmesi sürecinde önemli bir başlangıç noktası oluşturur. İyi bir sınıflandırma, hükümlülerin morallerini yükseltir, hükümlülerin yeniden sosyalleştirilmeleri için uygulanan programların verimini artırır, disiplini sağlamaya katkı sağlar, yönetimi kolaylaştırır, değişik sınıflarda değerlendirilmesi gereken hükümlülerin bir arada bulunmalarıyla ortaya çıkabilecek problemleri önler. Burada

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

önemli olan, ortak özellikler taşıyan suçluların aynı grupta değerlendirilmesi ve bu şekilde oluşturulan gruplara yeniden topluma kazandırmaya yönelik, her grubun özelliklerine göre farklı nitelik taşıyan programların uygulanmasıdır. Avrupa Cezaevi Kuralları, birbirlerini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilecek olan hükümlülerin birbirlerinden ayrılması ve hükümlülerin yeniden topluma kazandırılmalarını kolaylaştırmak için hükümlülerin dağıtımına yardımcı olmak amacıyla sınıflandırma yapılması tavsiye etmektedir. Bu kapsamda, sınıflandırmada hükümlülerin bireysel durumları göz önünde bulundurularak, her bir hükümlüye uygun iyileştirme ve eğitimin sağlanacağı ayrı kurumlara veya aynı kurumların farklı kesimlerine yerleştirilmeleri gerektiği belirtilmektedir. 5275 sayılı yasada da ayrıntılı olarak hüküm altına alınan bu hususun bir an önce aktif ve verimli bir şekilde uygulanması hükümlüler açısından büyük bir öneme sahiptir.

Görüşülen hükümlülerden bir kısmı da eğitim ve beceri kurslarının yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Hükümlü ve tutukluların moral düzeyinin üst seviyede tutulması, infaz kurumundan çıktıktan sonra topluma en kısa sürede uyum sağlayıp ekonomik bağımsızlığını kazanması ve kendilerine olan güvenlerinin artması gibi birçok hususta etkili olabilecek bu tür faaliyetlerin faydaları yadsınamaz. Türkiye’de, mevzuatta öncelikle hükümlülere ilişkin iyileştirme teknikleri ile eğitim ve öğretim faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu noktada da önemli olan, mevzuatın gerektirdiği teknik ve uygulamaların gerçek anlamda ve yeterli sayıda uzman personelle gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğidir. 2008 yılı itibariyle Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda; 6 okuma yazma kursu açılmış 100 kişi katılmıştır. Açık İlköğretim Okuluna 94, Açık Öğretim Lisesine 116, Açık Öğretim Fakültesine 251 hükümlü devam etmektedir. Uzaktan eğitime devam eden hükümlü sayısı ise 13’tür. ÖSS, KPSS ve ALES gibi değişik sınavlara 143 hükümlü girmiştir. Ayrıca İngilizce, bilgisayar, resim, matematik, satranç gibi sosyal ve kültürel kurslara katılan hükümlü ve tutuklu sayısı ise 406’dır. Bunun dışında din eğitimi ve ahlâk gelişimi ile sportif faaliyetlerinde yapıldığı idare tarafından rapor şeklinde sunulmuştur. Tüm bu faaliyetler halen devam etmektedir. E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda ise 354 hükümlüye okuma yazma kursu verilmiş, bunun yanında başta bakırcılık, halı dokuma, tekstil, doğal gaz ve sıhhi tesisatçılık olmak üzere meslek kurslarına birçok tutuklu ve hükümlü katılmış, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenmiş ve halen de bu tür faaliyetlere devam edildiği, her iki infaz kurumunda da tutuklu ve hükümlülerin haftada 3 saat kırk dakika sohbet amaçlı bir araya getirildikleri belirtilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

Bir kısım hükümlü ve tutuklular da, sağlık sorunları nedeniyle yapılan sevklerde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Avrupa Cezaevi Kurallarında olduğu gibi 5275 sayılı Kanunun 57, 71 ve 78. maddelerinde, hükümlülerin sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip oldukları belirtildikten sonra uygulanacak usul ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Hükümlüler sadece acil durumlarda özel sağlık kuruluşlarına tedavi ettirilebilirler. Acil haller dışında hükümlülerin özel sağlık kuruluşlarında tedavi ettirilmesi 57. maddede açıkça yasaklanmıştır. Sağlık hizmetleri ile ilgili mevzuat yönüyle pek fazla problem bulunmamaktadır. Ancak yürürlükteki mevzuatın gereklerinin, ceza infaz kurumlarının fiziksel yapısı, alt yapı problemleri ve güvenlik gibi nedenlerle uygulamaya tam olarak geçirilemediği gözlemlenmektedir.

Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumundaki sık rastlanan şikâyetlerden birisi de, kantinde satılan ürünlerin pahalı olmasıdır. Burada satılacak ürünlerin ihale usulü ile alındığı, bunlara %10 kâr konularak satışa sunulduğu idareden öğrenilmiştir. Hükümlü ve tutukluların konumları itibari ile çalışmadıkları, dolayısı ile maddi olarak sıkıntı içerisinde olabilecekleri, bölgenin yapısı itibariyle kalabalık ailelerden oluştukları ve muhtemelen de kendisinden başka bakmakla yükümlü buldukları insanların da olması ihtimal dâhilindedir. Devlet tarafından tahsis edilen 3 TL'nin de yemek için çok yetersiz olduğu düşünüldüğünde, yemek için kantine ihtiyaç hissedeceklerdir. Bunun haricinde diğer ihtiyaçlarını da buradan karşılamak zorunda oldukları göz önüne alındığında kantindeki fiyatların önemi daha da artmaktadır. Çağdaş Devlet yönetimi ve Sosyal Adalet ilkesi kapsamında devletin özel bir işletme mantığı ile infaz kurumlarında ki kantinleri kâr amacı ile işletemeyeceği açıktır. Kantindeki ürünlerin maliyetine satılması ve dışarı ile fiyat farkının olmaması gerekir. Aksi durumlarda parası olanın kantinden yararlanıp olmayanın yararlanamaması ve bunun neticesinde de maddi durumu iyi olanların bunu farklılık aracı olarak kullanması gibi bir tehlike de doğabilecektir.

PKK terör örgütüne üye olmaktan tutuklu ve hükümlü bulunanlardan bir kısmı, şu an örgüt içerisinde bulunan teröristlerden birçoğunun kendi rızaları dışında tehdit ve baskı ile örgüte katıldıklarını, rızaen katılanların bazılarının da örgütün gerçek yüzünü gördükten sonra pişman olduklarını fakat korkularından ve ailelerine bir zarar geleceği endişesinden ötürü örgütü terk edemediklerini, bu konularda güvence getirebilecek bir yasal çalışma ile çoğu örgüt üyesinin teslim olabileceğini beyan etmişlerdir. Kendilerin de devlete sığındıklarını, âdi hükümlüler tarafından hakaretlere maruz kaldıklarını, infaz kurumundan çıktıktan sonra sosyal hayat

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

içerisinde de insanlar tarafından dışlanacakları yönünde ciddi endişelerinin olduğunu, devlet tarafından bu yönde de yasal bir çalışmanın zorunlu olduğunu belirtmişlerdir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, ülkemizde mevzuat açısından bir problem olmayıp, sorunların çözümü için kuralların uygulanabileceği fiziki şartları ve altyapıyı oluşturup istihdam edilen personelin eğitimini yükselterek denetimini sağlamak olmalıdır. İyi infaz sistemi nitelikli infaz koruma memurlarıyla mümkündür. Hürriyeti bağlayıcı cezanın amacı suçluyu iyileştirerek topluma kazandırmaktır. İnfaz kurumlarının da bu altyapıya uygun olması gerekir. Modern ceza hukukunun bugün geldiği noktada, cezanın kendisi bizatihi bir amaç olmayıp, cezadan beklenen amaçları elde etmek için kullanılan bir araçtır. Suçlu baştan itibaren “kişi” olarak ele alınmaktadır. Suçlunun kişilik özellikleri dikkate alınarak insanî ilişkiler çerçevesinde iyileştirilmesine çalışılmalıdır.

VII. SONUÇ VE KARAR

1. Ceza infaz kurumuna giren tutuklu ve hükümlülere kurum ve diğer faaliyetleri ile ilgili yasal hakları ve sorumluluklarının ayrıntılı bir şekilde anlatılarak ileride herhangi bir itiraz ile karşılaşılmasında için gerekirse bunun bir tutanak altına alınması sağlanmalıdır. İlgililerin yapmış olduğu başvuruların sonucunun en kısa sürede kendilerine iletilmesi konusunda çaba sarf edilmelidir.

2. Cezanın amaçlarından birisi ıslah ediciliktir. Bu da ancak fiziki ortamın yeterli ve donanımlı, personelin ise eğitilmiş ve bütün ünitelerde eksiksiz olması ile mümkündür. Diyarbakır E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda kapasitenin çok üzerinde tutuklu ve hükümlü bulunması, insani yaşam standartları açısından kabul edilemez olduğu gibi infazın amacına da aykırıdır. Yapılması amaçlanan eğitim ve faaliyetler yeterince yapılamayacağı gibi yapılanların amacına ulaşması da uzak bir ihtimaldir. Ayrıca tutuklu ve hükümlülerin aynı yerde bulunması da yasalarda öngörülen infaz rejimi ile bağdaşmamaktadır. Bu konuda bir an önce önlemler alınmalıdır.

3. Çocuk tutukluların bulunduğu koğuşun fiziki olarak yetersiz olduğu, sayılarının kalabalık olduğu tespit edilmiştir. Olumsuz şartlardan daha fazla etkilenme yaşında bulunan çocuklar için buldukları ortamın bir an önce düzeltilmesi ve sayılarının da makul bir sayıya indirilmesi gerekmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

4. Ceza infaz kurumuna alınan hükümlülerin sınıflandırılarak koşullarına yerleştirilmesi ve buldukları konum itibari ile bir ıslah sürecinin takip edilmesi, ona uygun eğitim ve programların uygulanması yasa ile getirilen bir yükümlülüktür. Bu konuya özel önem verilmesinin amaca ulaşılmasında etkili olacağı gözden uzak tutulmamalıdır.

5. Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumuna geldikleri andan itibaren artık Devlet'in himayesinde olduğu, cezanın infazına devam edilmekle birlikte insan olmanın getirdiği haklarının devam ettiği ve devletin bunları karşılamakla yükümlü olduğu, hükümlülerin sağlık imkânlarından yararlanmalarının da bu hakların başında geldiği bir gerçektir. İnfaz kurumu idaresinin insan yaşamını doğrudan ilgilendiren böyle bir konuda olabildiğince duyarlı olması gerekir. Bulunması gereken tıbbi personelin eksiksiz olarak infaz kurumunda bulunması, gerekli malzemelerin de tam olması nitelikli bir sağlık hizmeti sunmak için zorunludur. Bunun yanında dışarıya sevklerde de gerekli kolaylıkların sağlanmalıdır.

6. Tutuklu ve hükümlülerin faydalanmak zorunda oldukları kantinlerin kâr amacı gütmeksizin maliyetine satış yapmaları, dışarıda ki fiyatlar ile kıyaslama yapılarak onlardan daha pahalı olmamasına özen gösterilmedir.

7. Komisyon, daha önceden belirlenen değil, bizzat kendisinin belirlediği koşulları ziyaret etmiş, tutuklu ve hükümlülerin daha özgür ve baskı dışı bir ortamda konuşmaları için infaz kurumu idareci ve görevlilerinin dışarı çıkması sağlanmış, gezilen tüm koşullarda özellikle şiddet, kötü muamele ve işkence ile karşılaşp karşılaşmadıkları, telefon görüşmelerinde Türkçe bilmeyen yakınları ile kendi dillerinde konuşma yapıp yapamadıkları sorulmuştur. Hükümlü ve tutukluların idare tarafından bu sayılan türden bir muameleye maruz kalmadıkları ve istedikleri dilde konuşma yaptıklarını beyan etmeleri, insan haklarının uygulanması açısından sevindirici bulunmuştur.

Murat YILDIRIM

Çorum Milletvekili

Mithat EKİCİ

Denizli Milletvekili

Fatih ARIKAN

Kahramanmaraş Milletvekili

Malik Ecder ÖZDEMİR

Sivas Milletvekili